

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук
Орій ОСТАПЕЦЬ/
« 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	012 Дошкільна освіта.
Освітня програма	«Дошкільна освіта»
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	Українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія і методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку» для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 Дошкільна освіта освітня програма «Дошкільна освіта».

Розробник: Староста Володимир Іванович професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

протокол № 9 від « 31 » травня 2022 р.

Завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

ЧК /Ірина КОЗУБОВСЬКА/
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 1 від « 7 » серпня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії факультету суспільних наук

Олена /Олена ПОПАДИЧ/
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	1	1
Кількість модулів – 2	Семестр:	
	1	2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	Лекції:	
	34	10
	Практичні (семінарські):	
	14	4
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна або тестова (письмова або за допомогою комп'ютерних програм).	Самостійна робота:	
	72	106

Скорочення в тексті

БКДО – Базовий компонент дошкільної освіти

ЗДО – заклад/и дошкільної освіти

ДО – дошкільна освіта

МОН України – Міністерство освіти і науки України

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія і методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку» є вивчення майбутніми фахівцями ДО понятійного апарату, принципів та методів щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку під час ознайомлення з природою/довкіллям у ЗДО і сім'ї, сформувати вміння реалізувати набуті знання в майбутній професійній діяльності.

Завдання (згідно вимог освітньої програми підготовки здобувачів **другого/магістерського рівня вищої освіти**): теоретична підготовка з питань загальних тенденцій розвитку сучасної науки щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку; підготовка та залучення студентів до творчого виконання нестандартних практичних завдань із ознайомлення дітей з природою/довкіллям, що характеризуються невизначеністю умов та вимог і передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій.

Відповідно до ОПП «Дошкільна освіта» вивчення дисципліни «Теорія і методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких загальних (КЗ) та спеціальних (КС) компетентностей:

КЗ-1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

КЗ-2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

КС-1. Здатність організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

КС-3. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей раннього і дошкільного віку, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами.

КС-6. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців до партнерства з батьками.

КС-10. Здатність до реалізації методик дошкільного навчання в освітньому процесі.

Інтегральна компетентність Здатність компетентно розв'язувати складні задачі й проблеми в організації та моніторингу освітнього процесу в системі дошкільної освіти або в процесі навчання фахівців із дошкільної освіти в закладах вищої освіти, що передбачає проведення досліджень, та/або здійснення інновацій у ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Дошкільна освіта» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Критично осмислювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування дошкільної освіти в Україні.	ПРН 1
Впроваджувати інформаційні та комунікаційні технології і генерувати нові ідеї в організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти різного типу.	ПРН 2
Встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проєктів.	ПРН 3
Аналізувати й порівнювати результати педагогічного впливу на індивідуальний розвиток дитини раннього і дошкільного віку в різних видах діяльності.	ПРН 4
Здійснювати психолого-педагогічне керівництво індивідуальним розвитком особистості дитини, використовуючи відповідні методики і технології.	ПРН 6
Володіти уміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів	ПРН 10

дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії.	
---	--

Очікувані результати навчання узгоджуються з наведеними ПРН і повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теорія і методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку»:

Очікувані результати навчання	ПРН
<p>знати: нормативно-правові документи функціонування дошкільної освіти в Україні у контексті формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку;</p> <p>вміти: критично осмислювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування дошкільної освіти в Україні, чинні освітні програми тощо у контексті формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку.</p>	ПРН 1
<p>знати: основні поняття та категорії, які пов'язані з організацією та проведенням пошуку інформації, її узагальнення, структурування, систематизації; самостійно добирати джерела і додаткову інформацію відповідно до теми заняття</p> <p>вміти: здійснювати пошук, узагальнювати, структурувати і систематизувати інформацію, проводити самостійно її критичний аналіз, впроваджувати інформаційні та комунікаційні технології і генерувати нові ідеї в організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти різного типу</p>	ПРН 2
<p>знати: основні соціальні інституції та напрямки їх діяльності щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку;</p> <p>вміти: встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців та батьками з метою формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку, реалізації дослідницьких та інноваційних природничо-екологічних проєктів в галузі дошкільної освіти</p>	ПРН 3
<p>знати: природу і психологічні закономірності розвитку в дітей раннього і дошкільного віку пізнавальної мотивації та пізнавальної діяльності; уявлень про довкілля (предметне, природне, соціальне), емоційно-ціннісного ставлення до довкілля та відповідної діяльності людини;</p> <p>вміти: аналізувати освітні програми, методичні посібники щодо ознайомлення дітей з природою і здійснювати вибір методик формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку; використовувати основні закони та закономірності природного довкілля, а також знання про об'єкти і явища природи; аналізувати й порівнювати результати педагогічного впливу на індивідуальний розвиток дитини раннього і дошкільного віку в різних видах діяльності; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами в природі, рослинами і тваринами; здійснювати психолого-педагогічне керівництво індивідуальним розвитком особистості дитини раннього і дошкільного віку у процесі використання методик формування мотивації для пізнання довкілля (предметне, природне, соціальне), навичок екологічно безпечної поведінки і діяльності (природі/довкіллі, побуті);</p>	ПРН 4, ПРН 6
<p>знати: основні підходи до прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти у контексті з формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку;</p> <p>вміти: володіти уміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти у контексті формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії; виявляти і оцінювати ефективність отриманих результатів.</p>	ПРН 10

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Методи навчання

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються різноманітні методи навчання: за джерелом інформації (словесні: розповідь, бесіда, лекція; наочні: ілюстрація, демонстрація; практичні: вправи, анкетування тощо); за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні); за ступенем самостійності мислення студентів при засвоєнні знань (репродуктивні, пошукові, дослідницькі) та ін.; під час практичних занять – методи інтерактивного навчання; під час самостійної роботи – індивідуальні навчально-дослідницькі завдання тощо.

Аудиторна, самостійна та індивідуальна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями (вказівками), конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, електронно-обчислювальною технікою, науковою літературою та періодичними виданнями, дистанційною організацією навчання (Moodle, Google Клас, Google Meet) індивідуальними семестровими завданнями та методичними рекомендаціями для самостійної роботи; тестовими завданнями для контролю та самоконтролю знань, умінь і навичок.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виконання практичних завдань; самостійна робота, виступи на практичних заняттях; індивідуальне, групове та фронтальне опитування; звіти виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань. Методи поточного контролю: усний, письмовий, практичний, комп'ютерний і самоконтроль. Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на практичних заняттях, під час індивідуальних та групових консультацій тощо.

Форма модульного контролю: тестування (письмове або за допомогою комп'ютерних програм в системі Moodle).

Форма підсумкового контролю: усний залік або тестування (письмове або за допомогою комп'ютерних програм в системі Moodle).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
Практичні заняття			50	100
Індивідуальна (самостійна) робота				
T1	T2	T3		
7	16	7	20	

T1, T2, T3 – теми.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
Практичні заняття			50	100
Індивідуальна (самостійна) робота				
T4	T5	T6		
30	10	10	20	

T4, T5, T6 – теми.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни*

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	3	30	4	30
Індивідуальні/групові навчально-дослідницькі завдання (презентація, індивідуальний звіт тощо)	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом	5	100	6	100

*В окремих випадках, згідно розпоряджень декана чи наказу ректора, можливе проведення одного модульного контролю.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

До модульного контрольного оцінювання допускаються всі студенти. Виконання МКР проходить з використанням системи електронного навчання УжНУ Moodle у формі тестування (можливе повторне тестування за бажанням студентів). При визначенні оцінки за модуль враховуються результати модульної контрольної роботи (МКР) та поточного контролю під час практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи. До МКР студенти можуть виконувати тренувальні завдання.

МКР складається з трьох блоків тестових завдань, які розроблені на основі систематики Блума.

Перший блок (1-10 балів) містить завдання «знання» та «розуміння».

Другий блок (1-30 балів) містить завдання «застосування» та «аналіз».

Третій блок (1-10 балів) містить завдання «синтез» та «оцінювання».

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються студенти, які не виконали усі види обов'язкових практичних робіт, передбачених робочою програмою, а також підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Студент, який за результатами модульних контролів отримав оцінку «F» (0-34 бали), повинен до проведення підсумкового (семестрового) контролю покращити цю оцінку принаймні до показника FX (≥ 35 балів) під час чергування викладача на кафедрі. Без такого покращання він до підсумкового (семестрового) контролю не допускається.

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової

роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує здобувач, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні та нормативно-правові засади формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Тема 1. Нормативно-правові засади екологізації сучасної дошкільної освіти в Україні у контексті сталого розвитку

Екологічна освіта в Україні. Мета і завдання та принципи екологічної освіти. Зміст та структура формальної і неформальної екологічної освіти. Дошкільна екологічна освіта. Екологічна освіта молодших школярів. Закони про освіту, про дошкільну освіту, принципи та завдання дошкільної освіти у контексті сталого розвитку, формування природничо-екологічної компетентності дітей. Освітня програма ЗДО: сутність, основні компоненти у контексті виховання елементів природодоцільного світогляду, розвитку позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля.

Базовий компонент дошкільної освіти у контексті її екологізації: нова редакція та поради для організації освітнього процесу (<https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=37876>). БКДО: мета та спрямованість. Цінності ДО, на які орієнтується Стандарт та базові принципи реалізації Стандарту. Становлення компетентностей дитини під час здобуття ДО. Освітня лінія «Дитина в природному довкіллі». Характеристика умов реалізації Стандарту ДО у процесі формування природничо-екологічної компетентності дитини.

Тема 2. Теоретичні засади формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Основні категорії, поняття та принципи ознайомлення дітей з довкіллям.

Пошук інформації (нормативно-правової, наукової, навчально-методичної тощо) у сфері ДО для ознайомлення дітей з природою. Екологія як наука. Барі Коммонер про чотири фундаментальні закони екології. Екосистема або екологічна система. Навколишнє середовище або довкілля. Співвідношення понять: середовище соціальне, артеприродне, квазіприродне, біологічне, біотичне, абіотичне. Співвідношення понять: екологічні знання, екологічна освіта, екологічне виховання, екологічна культура, природничо-екологічна компетентність. Природничо-екологічна компетентність та розвиток дитини у процесі її набуття. Пізнавальна, дослідницька, трудова, ігрова діяльність як пріоритетні для формування природничо-екологічної компетентності дошкільників. Сталий розвиток. Освіта для сталого розвитку у ЗДО. Домінантні складники освіти для сталого розвитку – екологічний, економічний і соціальний. Специфіка процесу формування у дітей навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Принцип емпайерменту як основа до роботи з формування у дітей навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Принципи ознайомлення дітей з довкіллям.

Зміст та особливості освітньої діяльності щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку. Аналіз освітніх програм розвитку дитини дошкільного віку: «Українське дошкільня», [«Я у Світі»](#), «Дитина» тощо) (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>). Вікові особливості психічного розвитку дітей на третьому, четвертому, п'ятому, шостому та сьомому році життя. Організація життєдіяльності дітей третього, четвертого, п'ятого, шостого та сьомого року життя. «Дитина у природному довкіллі»: освітні завдання та зміст педагогічної роботи з дітьми на третьому, четвертому, п'ятому, шостому та сьомому році життя. Показники компетентності дитини на кінець дошкільного віку.

Тема 3. Спільна діяльність сім'ї і ЗДО у сфері ознайомлення дітей з природою та екологічного виховання.

Функції і завдання взаємодії ЗДО і сім'ї. Принципи та форми взаємодії ЗДО і сім'ї. Співпраця між вихователями ЗДО і батьками. Створення інклюзивного природничого розвивального середовища, яке сприяє гармонійному розвитку особистості дитини з особливими потребами (В. Вертугіна, О. Мартинчук).

Модуль 2. Методичні засади формування природничо-екологічної компетентності у дітей раннього та дошкільного віку.

Тема 4. Методика формування природничо-екологічної компетентності у дітей раннього і дошкільного віку під час їх ознайомлення з природним довкіллям (згідно змісту освітніх програм: природа планети Земля, рослинний і тваринний світ, Всесвіт, життєдіяльність людини у природному довкіллі тощо).

Традиційні та інноваційні технології ознайомлення дітей з природним довкіллям.

Підходи до класифікації технологій та методів навчання/ознайомлення дітей з природним довкіллям. Основні завдання методики ознайомлення дошкільників з природою. Класифікація методів ознайомлення дітей з природним довкіллям. Основні поняття педагогічної інноватики, класифікація інновацій в освіті.

Психолого-педагогічні дослідження та досвід в історичному контексті про можливість формування початкових природничих знань у дітей дошкільного віку (Я. Коменський, Ж. Руссо, Д. Локк, Ф. Фрєобель, М. Монтессорі, Г. Сковорода, С. Русова, В. Сухомлинський та ін.). Вітчизняні вчені (А. Богущ, Г. Беленька, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Лисенко, Т. Піроженко, З. Плохій, О. Половіна та ін.) про сучасні підходи до формування природничо-екологічної компетентності дошкільників. Використання вітчизняного, зарубіжного та регіонального досвіду, елементів інших програм/технологій/методів під час формування природничо-екологічної компетентності дітей: технологія психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого з дитиною «Радість розвитку» (Т. Піроженко); методика використання схем-моделей для навчання дітей описовим розповідям; педагогіка «калабані» (К. Крутій); методика розвитку творчих здібностей на заняттях з малювання; педагогічна технологія «Росток» (Т. Пушкарьова) <https://rostok.org.ua/>; технологія розвитку критичного мислення; інформаційні технології; здоров'язберігаючі технології; технологія LEGO конструювання; технологія розвитку творчої особистості і розв'язування винахідницьких завдань; «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» (К. Крутій); Закарпатський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді http://zoenc.edukit.uz.ua/informaciya_pro_zaklad/; Карпатський біосферний заповідник <https://kbz.in.ua/> тощо. Національні та зарубіжні освітні програми («Українське дошкільня», «Я у Світі», «Дитина», «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку», [Národný inštitút vzdelávania a mládeže \(nivam.sk\)](http://Narodny.institut.vzdelavania.a.mladeze.nivam.sk) <https://nivam.sk/>; <https://www.statpedu.sk/sk/> та інші) як джерело оновлення змісту та технологій ознайомлення дітей з довкіллям. Вибір вихователем освітньої програми та методів ознайомлення дітей з природою.

Формування елементарних уявлень про природу у дітей дошкільного віку з особливими освітніми проблемами. Інтегрований підхід до формування цілісного уявлення про природу; методи корекційно-розвивальної роботи (милування природою, спостереження, екскурсії, бесіди, практична діяльність, дидактичні та театралізовані ігри тощо).

Використання словесних, наочних методів та їх поєднання для ознайомлення дітей з природним довкіллям. Словесні методи та їх класифікація. Розповіді вихователя як метод ознайомлення дітей з природою. Види розповідей та загальні вимоги до них. Описові та сюжетні розповіді; мовні логічні завдання. Бесіда як метод ознайомлення дітей з природою. Види бесід та вимоги до їх проведення. Взаємозв'язок бесід з іншими методами ознайомлення дітей з природою. Бесіди: пропедевтичні, супроводжуючі діяльність дітей, підсумкові, евристичні, узагальнюючі. Методи опосередкованого ознайомлення дітей з природним довкіллям. Використання книги в екологічному вихованні (казки, оповідання, вірші, загадки, прислів'я тощо). Вимоги під час добору художніх творів про природу для читання дітям. Технологія використання казки та авторської казки у формуванні основ екологічної культури дітей дошкільного віку (Г. Беленька, Т. Науменко). Створення казок природознавчого змісту (сторителінг). Використання казки у поєднанні з наочними (спостереження, моделювання, демонстрація технічних засобів навчання, показ практичних дій та ін.), словесними (розповідь, бесіда, сторителінг, пояснення тощо) та практичними (праця у природі, ігри, нескладні досліди та ін.) методами та прийомами. Розповіді на основі сприйняття наочності. Ілюстрації, моделі, картини та методика їх використання у роботі з дітьми раннього та дошкільного віку. Вимоги до змісту і оформлення наочних посібників для різних вікових груп. Використання технічних засобів під час занять з дітьми для демонстрації (картин, фото, відео/мульт/фільмів, інтернет-ресурсів). Бесіди за дидактичними картинками.

Вимоги до дидактичних картин. Спостереження як метод пізнання навколишнього світу. Види спостережень. Вимоги до спостереження як методу пізнання природи. Організація спостережень дітей у природному довкіллі. Етапи спостереження. Технологія використання пейзажного живопису у формуванні естетичного ставлення до природи (Г. Беленька, О. Половіна).

Використання практичних методів ознайомлення дітей з природним довкіллям. Метод вправ та вимоги до проведення. Моделювання як наочно-практичний метод навчання. Види моделей природних предметних об'єктів та явищ. Експериментально-дослідницька діяльність дошкільників у природі: сутність, ознаки, можливості, матеріали, етапи розвитку. Структура досліджу. Основні досліди: методика виконання, техніка безпеки (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/doslidi-ta-eksperimenti-z-ditmi>).

Метод проєктів. Ігрові методи як фіксація вражень і закріплення знань дітей про природу. Типи ігрових навчальних ситуацій. Самодіяльні вільні ігри (ігри-експериментування, сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані). Ігри, що організовані за ініціативою дорослих з метою навчання (сюжетно-дидактичні, дидактичні, словесні, з іграшками, настільно-друковані, рухливі, конструктивно-будівельні) або з метою організації дозвілля (інтелектуальні, карнавальні, обрядові, драматизації, хороводи, ігри-естафети).

Тема 5. Традиційні та інноваційні форми, засоби формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Форми організації екологічної освіти дошкільнят. Заняття як основна форма природознавчої роботи вихователя з дітьми. Класифікація занять. Види занять за дидактичною метою. Вимоги до організації і проведення занять із ознайомлення дітей з довкіллям. Прогулянки та екскурсії: особливості, взаємозв'язок з іншими методами. Екологічна стежина як важливий елемент еколого-розвивального середовища ЗДО; вимоги до створення та методика освітньо-виховної роботи. Екологічний календар. Краєзнавчо-туристична діяльність. Праця в природі. Педагогічні вимоги до праці в природі. Підготовка до свят і розваг природничого змісту.

Засоби екологічної освіти дошкільнят. Загальна характеристика засобів ознайомлення дітей з довкіллям. Куточок природи в ЗДО як елемент природничо-екологічного середовища. Вимоги до відбору об'єктів для куточка природи. Кімнатні рослини у куточку природи. Сезонні зміни у куточку природи. Мешканці куточка природи. Догляд за рослинами і тваринами в живому куточку ЗДО та вдома. Роль ділянки ЗДО для реалізації змісту і завдань формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Вимоги до планування та озеленення ділянки ЗДО.

Тема 6. Методична робота вихователя щодо вдосконалення власної педагогічної майстерності у сфері формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Науково-методичне забезпечення системи дошкільної освіти щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей (<https://imzo.gov.ua/>). Дидактичні (розвивальні) посібники та зошити з друкованою основою як засоби ознайомлення дітей з природою. Навчальні завдання природничо-екологічного змісту: підбір, розроблення та використання вихователем; долучення дітей до складання різних завдань (питання, загадки, малюнки тощо). Планування і облік роботи щодо ознайомлення дітей з природою. Шляхи підвищення педагогічної майстерності вихователя для реалізації завдань щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей. Регіональний досвід екологічного виховання як джерело вдосконалення педагогічної майстерності освітян. Цифрові інструменти (Google Клас, Google Meet, Google Календар, Google Диск, Google Документи, Google Таблиці, Google Форми, Google Презентації, Google Keep; пошукові системи Google Академія та ін.) у методичній роботі вихователя для ознайомлення дітей з природним довкіллям. Деякі аспекти діяльності ЗДО та веб-ресурси для педагогів в умовах воєнного стану, підтримки дошкільної освіти в Україні та за її межами для дітей-переселенців (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu>).

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин 120					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Нормативно-правові засади екологізації сучасної дошкільної освіти в Україні у контексті сталого розвитку.	15	2	2			11
Тема 2. Теоретичні засади формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	20	8	2			10
Тема 3. Спільна діяльність сім'ї і ЗДО у сфері ознайомлення дітей з природою та екологічного виховання	13	2	2			9
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	50	14	6			30
Модуль 2						
Тема 4. Методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку під час їх ознайомлення з природним довкіллям	40	14	4			22
Тема 5. Традиційні та інноваційні форми, засоби формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	15	2	2			11
Тема 6. Методична робота вихователя щодо вдосконалення власної педагогічної майстерності у сфері формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	13	2	2			9
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	70	20	8			42
Разом за семестр	120	34	14			72

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин 120					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Нормативно-правові засади екологізації сучасної дошкільної освіти в Україні у контексті сталого розвитку.	15	1				14
Тема 2. Теоретичні засади формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	20	2	1			17

Тема 3. Спільна діяльність сім'ї і ЗДО у сфері ознайомлення дітей з природою та екологічного виховання	15	1	1			13
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	50	4	2			44
Модуль 2						
Тема 4. Методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку під час їх ознайомлення з природним довкіллям	40	4	2			34
Тема 5. Традиційні та інноваційні форми, засоби формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	15	1				14
Тема 6. Методична робота вихователя щодо вдосконалення власної педагогічної майстерності у сфері формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	15	1				14
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	70	6	2			62
Разом за семестр	120	10	4			106

5.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Нормативно-правові засади екологізації сучасної дошкільної освіти в Україні у контексті сталого розвитку.	2	
2	Тема 2. Теоретичні засади формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	2	1
3	Тема 3. Спільна діяльність сім'ї і ЗДО у сфері ознайомлення дітей з природою та екологічного виховання	4	1
4	Тема 4. Методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього і дошкільного віку під час їх ознайомлення з природним довкіллям	2	
5	Тема 5. Традиційні та інноваційні форми, засоби формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	2	1
6	Тема 6. Методична робота вихователя щодо вдосконалення власної педагогічної майстерності у сфері формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	2	1
Разом		14	4

5.4. Індивідуальна та самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Нормативно-правові засади екологізації сучасної дошкільної освіти в Україні у контексті сталого розвитку.	11	14
2	Тема 2. Теоретичні засади формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	10	17
3	Тема 3. Спільна діяльність сім'ї і ЗДО у сфері ознайомлення дітей з природою та екологічного виховання	9	13
4	Тема 4. Методика формування природничо-екологічної	22	34

	компетентності у дітей раннього і дошкільного віку під час їх ознайомлення з природним довкіллям		
5	Тема 5. Традиційні та інноваційні форми, засоби формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	11	14
6	Тема 6. Методична робота вихователя щодо вдосконалення власної педагогічної майстерності у сфері формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	9	14
	Разом	72	106

Самостійна робота включає: опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем питань, що передбачені для самостійного опрацювання; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; підготовка до практичних занять; систематизацію вивченого матеріалу перед підсумковим контролем; розроблення схем, таблиць, діаграм, мультимедійних презентацій тощо.

До індивідуальної роботи у процесі вивчення навчальної дисципліни відносяться творчі й індивідуальні навчально-дослідні завдання, зокрема: підготовка реферативних матеріалів на актуальні теми професійно орієнтованої проблематики з елементами наукового дослідження та його презентація; опитування; дослідження практичних ситуацій; презентація власних досліджень; анотація прочитаної літератури з елементами науково-дослідної роботи; пошук в комп'ютерних мережах додаткового навчального матеріалу до запропонованих викладачем тем; аналіз підручників; збір інформації та ознайомлення із зарубіжним досвідом, що стосується певної навчальної проблеми тощо.

5.5. Індивідуальні завдання

Тема навчальної програми	Завдання для самостійної навчально-дослідницької роботи
Модуль 1. Теоретичні та нормативно-правові засади формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку (пошук за ключовими словами, контент-аналіз понять обраної індивідуальної навчально-дослідницької мікротемі)	Обрати навчально-дослідницьку мікротему «Заняття в ЗДО», згідно освітньої програми; в модулі 1 опрацювати теоретично, в модулі 2 практично. Використати різні інформаційні пошукові системи, провести пошук у 3-5 джерелах (наукова, навчальна література, словники) тлумачення одного з ключових понять мікротемі на вибір (екологічна вихованість; екологічна культура; екологічне виховання; екологічно доцільна поведінка; природничо-екологічна компетентність дошкільника; заняття, екскурсії, прогулянки в ЗДО тощо) згідно обраної індивідуальної навчально-дослідницької мікротемі. Виписати тлумачення із зазначенням джерела згідно сучасних вимог до оформлення посилання. Проаналізувати і виписати суттєві ознаки поняття. Правильно оформити джерела. Звіт: Контент-аналіз – трактування поняття; суттєві ознаки; автор/джерело. Використати надані лектором анкети Google Forms і провести онлайн самодіагностику готовності до педагогічної діяльності у ЗДО. Звіт: опрацьовані анонімні індивідуальні протоколи/результати дослідження власної особистості і рекомендації для професійного саморозвитку.
Модуль 2. Методичні засади формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку (індивідуальне та групове онлайн/офлайн опитування; мікророзкладання)	Використати надані лектором анкети Google Forms і провести анонімну онлайн діагностику кількох педагогічних працівників ЗДО з метою вивчення педагогічного досвіду щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку. Звіт: опрацьовані табличні дані групових протоколів опитування освітян, висновки для професійного саморозвитку. Мікророзкладання. Ознайомитися із змістом, методиками формування природничо-екологічної компетентності дітей (література, вивчення педагогічного досвіду тощо). Розробити конспект (на власний вибір: тематика, вікова група, методи, засоби і форми організації діяльності) ознайомлення дітей з природним довкіллям; провести фрагмент заняття в академічній групі у формі мікророзкладання із залученням дітей/студентів до формулювання власних запитань/завдань/загадок/ storytelling тощо. Звіт: лаконічний конспект-Word; зазначити ПІБ, тема та форма організації діяльності, перелік завдань (запитання, вправи тощо) для вступної, основної та

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Обладнання: комп'ютерний клас.

Програмне забезпечення: інформаційні технології та засоби електронного навчання: Microsoft Office; Microsoft Excel; система електронного навчання Moodle; електронна пошта (<http://gmail.com> і ін.) на базі глобальних інформаційно-комунікаційних порталів, внутрішня корпоративна електронна пошта УЖНУ; особистий кабінет викладача на основі відкритих медіа ресурсів корпорації Google; сайти ЗВО; офіційний сайт МОН України <http://www.mon.gov.ua> тощо.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол.: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін. 2021. 37 с.
2. Беленька Г.В., Науменко Т.С., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи: Старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. К.: Генеза, 2013. 112 с. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3867/>
3. Беленька Г.В., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи. Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2018. 128 с.
4. Беленька Г.В., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи: Діти п'ятого року життя (середній дошкільний вік): навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2016. 98 с.
5. Богущ А.М. Гавриш Н.В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник. Вид. 2-е. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 408 с.
6. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку. Парціальна програма для дітей дошкільного віку. К.: ІП НАПН України, 2019. 24 с.
7. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років /наук. кер. проекту В.О.Огневюк; авт. кол.: Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, Н.І.Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.:Г.В.Беленька, М.А.Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2016. 304 с.
8. Досліди та експерименти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/doslidi-ta-eksperimenti-z-ditmi><https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/doslidi-ta-eksperimenti-z-ditmi>
9. Дуткевич Т. Дошкільна психологія. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
10. Лисенко Н.В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник. Київ : «Слово», 2015. 352 с.
11. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: педагог – дошкільник : монографія. Івано-Франківськ, 2007. 626 с.
12. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: педагог-дошкільник: Навчально-методичний посібник для ВНЗ. Київ : Слово, 2009. 399 с.
13. Методика ознайомлення дітей з природою / Уклад. Н.М. Горопаха. Київ: Вид. Дім «Слово», 2012. 432 с.
14. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. кер. проекту В.О. Огневюк; наук. ред. Г.В. Беленька; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертутіна та ін. К.: Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 352 с.
15. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників. Київ, 2002.197 с.
16. Плохій З.П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника. Київ, 2010. 136 с.
17. Програма розвитку дитини дошкільного віку. «Я у Світі». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programma-ya-y-sviti.pdf>
18. Програма «Українське дошкілля». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy->

19. Яришева Н.Ф. Основи природознавства: Природа України: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2010. 335 с. URL: http://www.big-lib.com/book/52_Osnovi_prirodoznavstva_Priroda_Ykraini

Допоміжна література

1. Беленька Г.В. Віконечко в природу : метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку. К. : Сім кольорів, 2014. 56 с.
2. Беленька Г.В. Природничі науки в казках, запитаннях, завданнях, дослідях : наук.-метод. посіб. для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. К. : Шкільний світ, 2011. 128 с.
3. Вашак О.О. Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 /Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ, 2010. 20 с.
4. Гавриш Н., Пометун О. Сталий розвиток: стосується кожного. Дошкільне виховання. 2018. №3. С. 2 – 6.
5. Гончаренко А.М. Від душі до душі (світ природи Бориса Грінченка у творах для дітей): навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2015. 176 с.
6. Загородня Л. Дитина в природному доквіллі: Впроваджуємо оновлений БКДО. Дошкільне виховання. 2021. №6. С. 3-7.
7. Казанцева Л.І. Питання методики формування екологічної культури дітей дошкільного віку в координатах сучасних освітніх ідей. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. 2019. № 3. С. 26-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2019_3_7.
8. Кравець Н.С. Екологічне виховання дітей дошкільного віку: дефінітивно-понятійна сутність проблеми. Освітній простір України. 2016. № 7. С. 131-138.
9. Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку. Одеса, 2005. 239 с.
10. Нерянова С.І., Пироженко Т.О. Двигун прогресу, або Гра як джерело розвитку дошкільників. Вихователь-методист. 2017. №2. С. 11 – 14.
11. Ошуркевич Н. Сучасні педагогічні технології формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Педагогічний процес: теорія і практика. 2018. С. 65–73.
12. Павлюк С.Ю., Русан Л.С., Колосинська Г.І. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 168 с.
13. Парціальна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт». Освітній напрям «Технології або Таємничі перетворення». Запоріжжя: ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2020. 192 с.
14. Плохій З.П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти). Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011.
15. Плохій З.П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч. посібник. Київ: «Світич», 2010. 144 с.
16. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник, Київ: Академвидав. 2018. 408 с.
17. Тарасенко Г.С. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навч.-метод. посіб. / Г.С.Тарасенко, Н.В.Гавриш, Н.В.Кудикіна, Н.В.Лисенко, Л.О.Калмикова, Т.І.Поніманська, Г.Ф.Древаль, Г.А.Іваниця, Л.С.Русан, Г.І.Колосинська, Ю.М.Олійник, Г.Г.Кіт ; ред. Г.С.Тарасенко. К. : Слово, 2010. 318 с.
18. Тимофєєва О.О., Тимофєєв І.В. Кришталеві джерела. Методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2015.
19. Hermann É. 100 vzdělávacích Montessori aktivit. NAKLADATEL Svojtka&Co, 2017. 224 s.
20. Konvalinová K. Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima. NAKLADATEL Portál, 2014. 160 s.
21. Žoldošová K. Člověk a příroda. Vydavatel: Štátny pedagogický ústav, 2016. 59 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Веб-урок. URL: Дидактичні ігри для дітей нової формації. Як зацікавити? <https://www.youtube.com/watch?v=BmolQoHfMIQ>
2. ВЕБ-ресурси. Формування природничо-екологічної компетентність дошкільників. Упорядник В. Староста. URL: <https://youtube.com/playlist?list=PL-nXD2ONif6Z6r5LVW1wrS2rhEEZgvu>
3. Всеукраїнський науково-методичний журнал «Дошкільне виховання». URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu/vseukrayinskij-naukovo-metodichnij-zhurnal-doshkilne-vihovannya>
4. Глобуси і карти. Так чи ні. URL: <https://drive.google.com/file/d/1m64-TebNrXxoZwPLhGkglkLawo3vA2xe/view>
5. Гошко Л.В. Природа наш дім – бережімо його! Формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку : методичний посібник для вихователів дошкільних закладів. ДНЗ No 39. Ужгород, 2015. 88 с. URL: <https://cutt.ly/YCGboso>
6. Гудан Е.В. Формування екологічної культури в різних видах діяльності. Методичний посібник. 2016. URL: <https://cutt.ly/0CGbgck>
7. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. URL: <https://dnpb.gov.ua>.
8. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою КМУ від 21 лютого 2018 р. №87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
9. Дитячий онлайн-садок НУМО. URL: <https://numo.mon.gov.ua/> з відеозаняттями для дітей віком від 3 до 6 років (ЮНІСЕФ разом із МОН України).
10. Дослідницькі роботи та творчі проєкти учнів України. <https://obuchonok.com.ua/>
<https://obuchonok.com.ua/doshkilnyata>
11. Відео: експрес урок української мови. Доцент Київського університету імені Бориса Грінченка Олександр Авраменко пояснив, що «оточуюче середовище» - це суржик. Українською слід говорити «навколишнє середовище» або «довкілля». URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/ekspres-urok-ukrayinskoyi-movi-seredovische-ne-buvaye-otochuyuchim.html>
12. Дошкільна освіта Закарпаття. URL: <http://dyvokray.org.ua/2013-08-09-08-09-14>
13. Журнал «Практика управління освітнім закладом. URL: <https://ezavdnz.expertus.com.ua/>
14. Завдання для дошкільнят. URL: <https://www.educ.com.ua/prakticheskie-zadaniya-dlya-detey/zavd-doshkiln>
15. Заклад дошкільної освіти №39 комбінованого типу Ужгородської міської ради Закарпатської області. URL: <http://zhuravlyk.uz.ua/elektronna-biblioteka/>
16. Заклади дошкільної освіти. Перелік навчальної літератури. URL: <https://cutt.ly/1ZvZOH0>
17. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/pro-imzo/>
18. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти /Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 №1/9-249 URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoy-uosvitoyu>.
19. Катерина Крутій. Kateryna Kruty. Сайт для всіх, хто цікавиться проблематикою Дитинства, для теоретиків і практиків дошкільної освіти та студентів. URL : <http://ukrdeti.com/>
20. Литвин Л. В. Концепція Ф. Фрьобеля та її вплив на розвиток освіти вихователів для дітей дошкільного віку у Німеччині (XIX ст.). Педагогічний процес: теорія і практика. 2014. Вип. 2. С. 96-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2014_2_22
21. Куточок природи в ДНЗ. URL: http://selydove-dnz44.dn.sch.in.ua/informaciya_pro_zaklad/
22. Майстерня педагога. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka>
23. Майстерня педагога. URL: Конспект заняття до номінації «Створення художнього образу нетрадиційними засобами» <https://drive.google.com/file/d/1VfKG6uVodQZ1rAO7O02RmCP461MrTBvS/view> (Технопарк художньо-педагогічних ідей <https://tpark.jimdofree.com/>)
24. Майстерня педагога. URL: Освітній проєкт «Афлатот»

- <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/osvitnij-proekt-aflatot>
25. Майстерня педагога. Проект LEGO «Сприяння освіті» в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/proekt-lego-spriyannya-osviti-v-ukrayini>
26. Майстерня педагога. Технопарк художньо-педагогічних ідей. URL: <https://tpark.jimdofree.com/>
27. Методика ознайомлення дітей з природою / уклад. Приступ В.В., Штефан Л.Ю. URL: https://krempeddoshk.at.ua/_ld/1/122_99s.pdf
28. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/624/b16/581/624b165811dd9015812979.pdf>
29. Методичні рекомендації щодо проведення просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу в закладах дошкільної освіти з питань уникнення враження мінами, вибухонебезпечними предметами та ознайомлення з правилами поведінки в надзвичайних ситуаціях. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/627/125/e34/627125e3412d4434578376.pdf>
30. МОН України. URL: <https://mon.gov.ua>.
31. Моя країна – Україна: хрестоматія для дошкільнят з національно-патріотичного виховання / автори і укладачі Наталя Гавриш, Ольга Косенчук. Харків: Ранок, 2022. 96 с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2022/04/01/Khrestomatiya.Moya.krayina-Ukrayina-RANOK.31.03.2022.pdf>
32. Наукова періодика України. URL: <http://journals.uran.ua/>
33. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <https://nbuv.gov.ua>.
34. Положення про академічну доброчесність в ДВНЗ «УжНУ». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223>.
35. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>.
36. Програми розвитку дітей. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
37. Про дошкільну освіту. Закон України. Редакція від 02.04.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-14#Text>
38. Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів. Наказ МОЗ України від 24.03.2016 р. №234. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>
39. Про захист персональних даних: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>.
40. Про концепцію екологічної освіти в Україні: Рішення Колегії МОН України N 13/6-19 від 20.12.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>
41. Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій. Лист МОН № 1/3371-22 від 06.03.2022 Сучасне дошкілля під крилами захисту. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu>.
42. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
43. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України. Редакція від 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
44. Про перелік навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у закладах дошкільної освіти. Лист МОН від 20.08.2018 № 1/9-501. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/08/21/lyst-mon-vid-20-08-2018-1-9-501-pro-perelik-navchalnoji-literatury-rekomendovanoji-ministerstvom-osvity-i-nauky-ukrajiny-dlya-vykorystannya-u-zakladah-doshkilnoji-osvity/>
45. Психологічна підтримка дітей в умовах військових дій. URL: https://www.youtube.com/watch?v=4_zKDPZo5yE
46. Сайт vseosvita. URL: <https://vseosvita.ua/news>
47. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, ступінь «бакалавр». Галузь знань 01 – «Освіта/Педагогіка». Спеціальність 012 – «Дошкільна освіта». Наказ МОН України від 21.11.2019 р. № 1456. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>.

48. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський рівень) вищої освіти, ступінь «магістр». Галузь знань 01 – «Освіта/Педагогіка». Спеціальність 012 – «Дошкільна освіта». Наказ МОН України від 29.04.2020 р. № 572. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf>
49. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. К.: Рад. шк, 1988. 304 с.
50. Український освітній портал. Все буде Україна. URL: <https://www.educ.com.ua/> (<https://www.educ.com.ua/doshkilna-osvita>)
51. [Jesenná příroda a motýlky - Materská škola](https://skolkapodhradie.sk/2022/06/vylet-tatry-vnutri-a-dinopark-tatry/). URL: <https://skolkapodhradie.sk/2022/06/vylet-tatry-vnutri-a-dinopark-tatry/>
52. Základná škola s materskou školou <https://zsmasarykovake.edupage.org/contact/>).
53. KRAJHANZL, J. Dětičky a příroda [online]. <http://www.vztahkprirode.cz>
54. Příroda a ekoaktivita <https://bajkalskapo.edupage.org/text23/>;
55. Přírodní zahrada. URL:<http://www.prirodnizahrada.cz/>
56. Škôlka 21. Storočia. URL:<https://littlebig.sk/o-skolke/>
57. VOŠAHLÍKOVÁ T. Ekoškolky a Lesní mateřské školy – praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. URL:<http://www.liska-evvo.cz> <http://www.ornis.cz> <http://www.muzeumkomenskeho.cz> <http://www.detinavetvi.cz>

Результати перегляду

робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма перезатверджена на 20___/ 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» «_____» 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/ 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» «_____» 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/ 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» «_____» 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/ 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» «_____» 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)